

วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี ตามหลักสัปปายะ 7

An Analysis of the Development of Meditation Center of Wat Khoaphra,
Phetchaburi Province according to Sappaya 7 Principles

¹พระครูสมุห์สมบัติ สรรพคุณ, ²วิโรจน์ คุ่มครอง และ ³มานพ นักการเรียน

¹Phrakursamu Sombat Suppakoon, ²Viroj Koomkrong and ³Manop Nakkanrian

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

³มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuka Buddhagosa Campus, Thailand.

³Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus, Thailand.

E-mail: ¹som079@hotmail.com, ²koom-krong9@hotmail.com, ³mnakkarreiyng@gmail.com

Received December 10, 2024; Revised February 12, 2025; Accepted February 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปวิเคราะห์ เรียบเรียง บรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี ตามหลักสัปปายะ 7 พบว่า ทางวัดมีที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม มีโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นเหมาะสมสำหรับบิณฑบาต การเดินทางสัญจรสะดวก มีบุคคล สัปปายะคือ พระสงฆ์ที่เป็นกัลยาณมิตรคอยสอนและสอบอารมณ์ในขณะปฏิบัติ มีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์เก่งกาจ มีภัสสสัปปายะคือ การสนทนาพูดคุยที่เหมาะสมในระหว่างปฏิบัติ การสำรวมวาจา มีอิริยาบถสัปปายะคือ มีการสอนการปฏิบัติในอิริยาบถต่างๆ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 มีโภชนสัปปายะ คือ มีอาหารและเครื่องบริโภคที่ถูกต้องตามหลักโภชนาหาร ดิถีสุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติ ย่อยง่าย และมีอุตุสัปปายะคือ มีสภาวะดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม คือ ไม่หนาวหรือร้อนเกินไป สัปปายะของทางวัดส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านทาน ศีลและปัญญา ส่งผลให้จิตใจสงบตามสมควรแก่การปฏิบัติ

คำสำคัญ: การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม; หลักสัปปายะ 7; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The objectives of this article were 1) to study the Seven Sappaya found in Buddhist canonical literature, 2) to survey the recent conditions of meditation center at Wat Khao Phra, Phetchaburi province, and 3) to analyze the 7 Sappaya principle of the development of the meditation center at Wat Khao Phra, Phetchaburi Province, according to 7 Sappaya teaching. It

was qualitative research, employing data from Buddhist scriptures and relevant documents, with conclusions drawn from analysis and compiled in descriptive type. The research findings indicated that Analyzing the development of meditation center at Wat Khao Phra according to 7 Sappaya was found that the temple provides suitable accommodations and facilities for meditation practice. There is conducive environment for insight practice, including Gocarasappaya showing that there several villages around temple easy for arm-giving and convenience for visit, for Puggalasappaya, temple has friendly Bhikkhus who know how to examine the insight while practicing, with ability and good behavior, for Bhassasappaya, temple provides wholesome conversations and verbal, for Iriyapathasappaya, temple teaches insight practice along with 4 main gestures as described in Mahasatipatthanasutta, for Bhojanasappaya temple provides food and necessary stuffs with proper nutrition for health and practice, and for Utusappaya, the temple locates in good atmosphere, proper environment, not too hot or cold. These factors for Sappaya contribute to the progress of meditation practice, both in terms of charity, morality, and wisdom, resulting the serene minds conducive meditation.

Keywords: Development of Meditation Center; Sapaya 7 Principles; Theravada Buddhism

บทนำ

วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี เป็นวัดที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดขึ้นเมื่อวันที่ 25 เดือน กันยายน พ.ศ. 2510 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 7 เดือน มกราคม พ.ศ. 2512 ปัจจุบันได้ส่งเสริมการศึกษา ปฏิบัติธรรม โดยมีมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศ ควรมีสถานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐานและวัดเขาพระได้รับการ จัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพชรบุรี แห่งที่ 29 ตามมติของมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 28/2560 เมื่อวันที่ 3 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคนประพตติดี มีคุณธรรม สามารถอยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการอบรมสั่งสอน เพื่อให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมก็คือ หลักการมีมนุษย์ สัมพันธ์ เช่น ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพนับถือ และให้ความไว้วางใจต่อกัน เพราะสิ่งเหล่านั้นมนุษย์ทุกคน หวังที่จะได้รับจากคนอื่น เมื่อทุกคนต่างหยาบย่นให้กันก็กลายเป็นเหตุจุดใจที่กระตุ้นให้เกิด ความรัก ความศรัทธา โดยเกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่ถูกต้อง จึงถือเป็นการขัดเกลาจิตใจของมนุษย์จากระดับ ต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุคนั่นเอง ด้วยสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระนั้นยังต้องมีการพัฒนา ให้เข้ากับยุคสมัยและ สังคมที่มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อาจก่อให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานตามบทบาทที่พึงประสงค์ ของสำนักปฏิบัติธรรม

การขับเคลื่อนในการพัฒนาเรื่องสัปปายะ 7 (พระพุทธโฆสาจารย์, 2548) ของสำนักปฏิบัติธรรม จะต้องปรับปรุงความรู้ด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาทางโลก มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างไร

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7” ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อคือ เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดวัดเขาพระ จังหวัด

เพชรบุรี เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7 และนำเสนอแนวทางต่อการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมอื่นๆ อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้ให้ผู้สนใจที่จะศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7

การทบทวนวรรณกรรม

ความสำคัญของสัปปายะ 7 คือ เหมือนกัน หนุ่น เอื้อ เกื้อกูล เกื้อหนุ่น ต่อการกระทำหรือการปฏิบัติธรรมที่จะให้ไปถึงจุดหมาย เช่นว่าจะฝึกสมาธิ สัปปายะก็จะช่วยเอื้อเกื้อหนุนให้การฝึกนั้นได้ผลบรรลุจุดหมายได้สมาธิโดยง่ายหรือง่ายขึ้น หรือบอกว่าอากาศวันนี้สบาย จะทำงานหรือทำอะไร ก็เหมาะ ช่วยให้ทำได้ดี สำเร็จผลดีและได้ง่ายเป็นต้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560)

สรุปว่า การศึกษาด้านเนื้อหาในเรื่อง วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7 งานวิจัยนี้เป็นขอบเขตด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาเรื่อง หลักสัปปายะ 7 คือ 1. ที่พักอาศัยเป็นที่สบาย เรียกว่า อาวาสสัปปายะ 2. ทางเดินเป็นที่สบาย เรียกว่า โคจรสัปปายะ 3. บุคคลที่อาศัยร่วมกันเป็นที่สบาย เรียกว่า บุคคลสัปปายะ 4. การสนทนาพูดคุยเป็นที่สบาย เรียกว่า ภาสสัปปายะ 5. อิริยาบถอันเป็นที่สบาย เรียกว่า อิริยาบถสัปปายะ 6. อาหารเป็นที่สบายแก่ร่างกาย เรียกว่า โภชนสัปปายะ 7. อากาศ เป็นที่สบาย เรียกว่า อุตสัปปายะ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2557) ซึ่งจะศึกษาในรายละเอียดทั้งในส่วนที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี และหลักสัปปายะ 7 ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมทั้งที่เป็นสมณยานิกและวิปัสสนายานิกให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ประโยชน์ในการควบคุมสภาพจิตใจ ทำให้มีร่างกายและจิตใจปลอดโปร่งเป็นสมาธิ ลดละพฤติกรรมต่างๆ ที่ผิดพลาดลงไปได้ และประโยชน์ของการฝึกฝนสามารถนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสแหล่งเรียนรู้และสามารถเพิ่มทักษะในการนำไปปฏิบัติได้จริง (Damnoen et al., 2021) เมื่อเข้าใจแล้วจึงลงมือปฏิบัติคือ ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค และข้อมูลหัตถ์ลายลักษณ์ จากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของแหล่งที่มา โดยเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎก
3. กำหนดประเด็นเพิ่มเติม หรือรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษา
4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และสรุปคำตอบปัญหาการวิจัย
5. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

สัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

สัปปายะ คือ เป็นสิ่งที่สบาย เป็นสิ่งที่ปกป้องการปฏิบัติธรรมหรือ สถานที่อันเอื้อเพื่อต่อ ความสงบ สดชื่น สบายที่เกื้อกูล ต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความสำคัญของหลักสัปปายะคือ สิ่งเป็นสิ่งที่สบาย สภาพที่เอื้อสิ่งทีเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมต่อการพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนา ให้ได้ผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย มี 7 ประการ คือ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคล สัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตุสสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ (พระพุทธโฆสเถระ, 2554) และ มีความสำคัญเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก เมื่อพระสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติธรรม ได้อยู่ในสถานที่สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม เมื่อเข้าไปอยู่อาศัยไปปฏิบัติธรรมแล้ว ก็รู้สึกสบาย ช่วยส่งเสริมจิตใจให้สงบ เป็นผลดีต่อการภาวนา ทำให้เกิดสมาธิเกิดปัญญา เป็นปัจจัยแก่พระนิพพานได้

องค์ประกอบของหลักสัปปายะ 7 กล่าวคือ 1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม 2) โคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถื่นที่เหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาตแห่งใด มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก เป็นที่มีภิกษาสมบูรณ์ทาง่ายหมู่บ้านนั้นนับเป็นสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะที่กำลังปฏิบัติธรรม 4) ภัตตสัปปายะ คือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติธรรม 5) อิริยาปถสัปปายะ คือ อากาหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี 6) โภชนสัปปายะ คืออาหารและเครื่องบริโภคนที่ถูกต้องถูกใจ ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ ฉ้นไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคของโยคาวจร 7) อุตุสสัปปายะ คือ สภาพแวดล้อมฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม

หลักสัปปายะ 7 ที่ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมคือ 1) อาวาสสัปปายะ โดยสถานที่ที่ปฏิบัติธรรมต้องมีความสงบ ไม่มีเสียงรบกวน ไม่มีการพูดคุยกั้นเสียงดัง เธออยู่ป่า อยู่โคนไม้หรืออยู่เรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์สดีให้มัน เป็นต้น 2) โคจรสัปปายะ โดยสถานที่โคจรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมให้สะดวกจะสามารถทำให้การปฏิบัติธรรมมีความสำเร็จได้ 3) บุคคลสัปปายะ โดยบุคคลที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่เป็นบุคคลสัปปายะคือเป็นกัลยาณมิตรซึ่งมีความรู้อยู่ประจำสำนักปฏิบัติธรรมสามารถคอยให้คำชี้แนะ แนะนำ บอกทางในการปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้องอยู่ตลอดเวลา 4) ภัตตสัปปายะ โดยมีคำพูดที่เป็นประโยชน์ สุภาพ ไพเราะ และเอื้อเพื่อหรือสนับสนุนให้การปฏิบัติธรรมสามารถพัฒนาก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป 5) อิริยาปถสัปปายะ คือมีการเคลื่อนไหวอิริยาปถในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี อิริยาปถที่ปฏิบัติแล้วเกิดความสบายกายสบายใจ 6) โภชนสัปปายะ คือ โภชนสัปปายะหรือ การบริโภคอาหารนับเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อผู้ปฏิบัติธรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ถ้าได้รับอาหารที่ไม่ถูกกับร่างกายก็อาจจะส่งผลให้เป็นโทษได้ 7) อุตุสสัปปายะ โดยรอบสถานที่ปฏิบัติธรรมมีความสำคัญที่มีส่วนทำให้การปฏิบัติของผู้ปฏิบัติได้เกิดการพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปสู่ความสำเร็จได้ จึงควรส่งเสริมให้มีสภาพอากาศที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการปฏิบัติ กล่าวคือต้องมีความร่มรื่น เย็นสบาย ไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป มีอุณหภูมิเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติธรรม นี่ก็คือความหมายของอุตุสสัปปายะ

สภาพการณ์ทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี

สภาพการณ์ทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

แนวคิดการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม

1) แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา คือ การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้นการคลี่คลายไปในทางดี โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่สามารถขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ ส่วนการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมตามพระธรรมวินัย ให้มีความเพียบพร้อมด้วยสัปปายะ 7 เช่น อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เป็นสุขสบายคือ ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นที่ร่มรื่น รื่นรมย์เป็นรมณีสถานเจริญตา สบายใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

2) การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมความหมายเบื้องต้นของสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศไทย คือ สำนักปฏิบัติธรรมที่มีความพร้อมไม่ว่าทางกายภาพทางร่างกายด้านธรรมะปฏิบัติที่จะเสริมให้แก่ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติให้เกิดความสะดวกสบายไม่เดือดร้อน ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจรวมถึงสร้างธรรมะปฏิบัติที่จะทำให้เข้าสู่หลักของทางพุทธศาสนาได้

3) หลักเกณฑ์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม โดยมหาเถรสมาคมออกระเบียบการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกเช่น วัดซึ่งเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต้องเป็นวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และที่פקสงฆ์ตามมติมหาเถรสมาคม มีเจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์หรือ ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติธรรมตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร

4) ลักษณะและบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม 3 ด้าน คือ 1. ด้านสถานที่มีการจัดปฏิบัติธรรมมีความพร้อม อาคารสถานที่ อาหาร 2. ด้านวิทยากร พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณนำพาประชาชนปฏิบัติให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริงตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและ 3. การพัฒนามีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่แตกต่างออกไปเช่น การดูแลผู้ที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง และการคัดกรองผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม การสัจจร ยารักษาโรค ความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม (กรมการศาสนา, 2545) เป็นต้น

ความสำคัญของการจัดตั้งและดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

1) ความสำคัญของการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้พิจารณาเห็นว่า การปฏิบัติธรรมของประชาชนที่ได้ได้ผลมุ่งหมายในเบื้องต้นคือ จิตสงบพบความสุขที่เยือกเย็นและมีสติปัญญารู้ตัวรู้ชั่วนั้น จำจะต้องไปฝึกปฏิบัติในสถานที่อันสงบร่มรื่นเป็นการเฉพาะ หากฝึกปฏิบัติที่บ้านหรือในที่ซึ่งมีคนพลุกพล่าน ก็ยากที่จะได้ผลสถานที่สงบร่มรื่นที่เหมาะสมแก่การฝึกปฏิบัติธรรมนั้น ส่วนใหญ่คือ วัดในพระพุทธศาสนา บางวัดที่ใหญ่โตได้ปรับจัดแต่งสถานที่เพื่อการปฏิบัติธรรมไว้เป็นการเฉพาะ และนิยมเรียกวัดที่มีสถานที่เพื่อการปฏิบัติธรรมนั้นว่า สำนักปฏิบัติธรรม

2) ขอบเขตของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยคู่มือการปฏิบัติงานการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ครอบคลุมตั้งแต่การประชุม คัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด การรายงานเสนอเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์พิจารณาให้ความเห็นโดยลำดับก่อนนำเสนอที่ประชุมมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการดำเนินงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่เน้นคุณภาพมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาคัดเลือกมอบสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้พิจารณา

3) ความรับผิดชอบของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด โดยมหาเถรสมาคมพิจารณาลงมติอนุมัติการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด อนุมัติจัดตั้ง และลงนามในมติมหาเถรสมาคม ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา ตรวจสอบบัญชีรายชื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดและ พิจารณาจัดสรรเงินอุดหนุนเบื้องต้น

4) ขั้นตอนการปฏิบัติงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 ระบุไว้เช่น ขั้นตอนที่ 1 เจ้าคณะจังหวัด จัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คัดเลือกวัดที่เหมาะสม แล้วแจ้งเจ้าอาวาสวัดที่ได้รับ

การคัดเลือกทราบ และขั้นตอนที่ 2 เจ้าอาวาสวัดที่ได้รับการคัดเลือกเพื่อจัดตั้งเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดยื่น หนังสือขอจัดตั้งต่อคณะกรรมการจัดตั้งตามแบบที่กำหนดเป็นต้นสำหรับทำหน้าที่บริหารจัดการฝึกอบรมสั่งสอนได้อย่างดีมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของสังคมไทย แต่ในปัจจุบัน ยังขาดสำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐาน และพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในการอบรมสั่งสอนเรื่องสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่จำนวนมาก (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2549)

วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสัปปายะ 7

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักอาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่ที่พักที่อาศัยและสถานที่ที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม (พระพุทธโฆสาจารย์, 2548) โดยทางของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระได้ให้ความสำคัญในการจัดเสนาสนะหรือสถานที่ภายใน ซึ่งในปัจจุบันได้ปรากฏเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมในด้านที่พักอาศัยที่หลากหลาย และมีจำนวนอาคารที่มากมาย พร้อมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น มีการตกแต่งด้วยไม้ยืนต้นและไม้ประดับอย่างร่มรื่น มีการสร้างศาลาที่พักหรืออาคารปฏิบัติธรรม มีมุมหรือสถานที่สำหรับอ่านหนังสือ มีห้องน้ำที่สะอาดไว้ต้อนรับสาธุชนที่เข้ามาวัดอย่างเพียงพอ มีกุฏิ ที่พัก ห้องสมุด อาคารปฏิบัติธรรมเป็นระเบียบและสวยงาม

2) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักโคจรสัปปายะ คือ หมู่บ้านหรือท้องถิ่นเหมาะสมเพื่อเข้าไปบิณฑบาต มีอยู่ในที่ไม่ไกลนัก ไปมาสะดวก การบิณฑบาตของพระภิกษุสามเณรก็พอเหมาะกับระยะทางและแหล่งอาหาร ซึ่งมีชุมชนร้านค้าขายทั่วไปอยู่จำนวนหนึ่ง และพุทธศาสนิกชนในพื้นที่นี้จะทำบุญใส่บาตรอย่างสม่ำเสมอ เพราะมีถนนหนทางไปมาที่สะดวก และอยู่ไม่ไกลจากชุมชนใหญ่มากนัก ทำให้ประชาชนทั่วไปมีความคุ้นเคยและรู้จักสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระอย่างกว้างขวาง ทำให้อาสาสมัครมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากในแถบอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

3) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักบุคคลสัปปายะคือ บุคคลที่สมควรเข้าไปสนทนาปราศรัยในขณะกำลังปฏิบัติ (ตั้งอยู่ในหลักธรรมวินัยมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์ตรงตาม มีพระครูสมุห์สมบัติ ปภสสโร (สรพคุณ) เจ้าอาวาสวัดเขาพระเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเอง เพราะสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระ ถือคติว่าผู้นำจะต้องนำ ด้วยการปฏิบัติให้ดูก่อน มีบุคลากรมีความเสียสละทำงานอุทิศตนเพื่อพระศาสนา รู้หน้าที่ และมีพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีอาจารย์โดยตรงตามเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของผู้มาปฏิบัติธรรมรวมถึงญาติโยมทั่วไป

4) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักภัสสสัปปายะคือ การพูดคุย หรือถ้อยคำที่เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติ การสำรวจวาจา พูดน้อยปฏิบัติมาก ไม่กล่าววาจาไม่เป็นประโยชน์ กล่าวแต่วาจาที่เป็นประโยชน์ แม้ว่าวาจาที่เป็นประโยชน์ก็ควรพูดพอประมาณ มีการเปิดเทปธรรมะที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมเสริมเป็นประจำ มีการสวดมนต์ไหว้พระแปลทุกวัน และยึดหลักการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีพระวิปัสสนาจารย์ คอยดูแล ให้คำแนะนำ และสอนวิธีการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด มีผู้เข้าไปสู่การปฏิบัติธรรมต่างรู้หน้าที่ของตนเอง โดยมีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติของวัด คอยบังคับ เช่น คนทั่วไปเงียบ ไม่ส่งเสียงดัง ไม่คุยกัน ผู้พบเห็นก็พลอยเบาเสียง เรียบร้อยตาม

5) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักอิริยาปถสัปปายะคือ อาการหรือการเคลื่อนไหวในกิริยาท่าทางที่ปฏิบัติแล้วถูกใจจนมีการเคลื่อนไหวที่พอดี โยคาวจรพึงเลือกอยู่ในอิริยาปถที่เกิดความสบายกายสบายใจ นิรวรณะจะได้ไม่เกิด เป็นต้น มีพระวิปัสสนาจารย์ คอยดูแล ให้คำแนะนำ และสอนวิธีการปฏิบัติในอิริยาปถต่างๆ การประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักของแบบสติปัฏฐาน 4 หรือสติปัฏฐานสูตร และมีผู้ปฏิบัติธรรม

สามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองได้เต็มความสามารถ การปฏิบัติต่อกันไม่มีการบังคับด้วยอาชญา แต่อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีธรรมชาติเอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ

6) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักโภชนาสบายะ คือ อาหารและเครื่องบริโภคน้ำที่ถูกต้อง ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพรับประทานได้ง่าย เป็นที่สมควรแก่การบริโภค (พระพุทธโฆสจารย์, 2548) มีอาหารหลักจะเป็นอาหารแบบพื้นเมืองชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรกับพระภิกษุสามเณรที่ไปบิณฑบาตในตอนเช้า ในแต่ละวันพระภิกษุสามเณรจะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ถูกต้อง ถูกกับร่างกาย เกื้อกูลต่อสุขภาพ รับประทานไม่ยาก เป็นที่สมควรแก่การบริโภคเป็นไปตามแนวทางที่มีลักษณะการรับประทานเพื่อไม่ให้ยึดติด และเน้นการปฏิบัติธรรม

7) วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเขาพระตามหลักอุตุสบายะคือ สภาพแวดล้อมที่สมควรแก่การปฏิบัติธรรม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป อากาศภายในบริเวณสำนักปฏิบัติธรรมมีความร่มรื่นจากต้นไม้ต้นน้อยใหญ่ที่ปกคลุมอยู่เกือบทั่วบริเวณ ทำให้มีความร่มเย็น และมีความสงบ ในตัวอาคารปฏิบัติธรรมได้ติดตั้งพัดลมไว้ตามจุดต่าง ๆ จำนวนหลายเครื่อง เพื่อปรับสภาพอากาศในกรณีที่อากาศร้อนด้วย มีพื้นที่ที่เป็นภูเขาป่าไม้ จึงทำให้มีความร่มรื่น จากร่มเงาของต้นไม้ต้นน้อยใหญ่ เมื่อผู้ปฏิบัติได้อยู่ในสภาวะธรรมชาติ มีอุณหภูมิอากาศที่เหมาะสม ก็จะทำให้มีจิตใจแจ่มใสมั่นคง ส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางกาย และทางใจตามสมควรแก่การปฏิบัติได้

สรุป

วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสบายะ 7 เริ่มตั้งแต่ ทางวัดเขาพระมีที่อยู่ที่พักที่อาศัยเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม คือ มีโคจรสบายะ การเดินทางสัญจรสะดวก มีบุคคลสบายะคือ พระสงฆ์ที่เป็นภิกษุสามเณรคอยสอน มีภัสสสบายะคือ การสนทนาที่ดี สรรวมจาก มีอิริยาบถสบายะคือ มีการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 มีโภชนสบายะ คือ มีอาหารบริบูรณ์ และมีอุตุสบายะคือ มีสภาพแวดล้อมที่สมควรแก่การปฏิบัติธรรม คือ ไม่หนาวหรือร้อนเกินไป สบายะของทางวัดส่งผลให้การปฏิบัติธรรมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านทาน ศีลและปัญญาส่งผลให้จิตใจสงบตามสมควรแก่การปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรีตามหลักสบายะ 7 เป็นกระบวนการที่ผู้ปฏิบัติจะต้องพิจารณาเพื่อให้เกิดผลต่อการปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์และปรับใช้กับการสอนกัมมัฏฐาน และปรับพฤติกรรมบุคคลให้เหมาะสมเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้น หรือจะเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมกับการปฏิบัติตามวงศ์แห่งพระอริยเจ้าที่เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนของหลักธรรมในแง่มุมอื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ครบในทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1. วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามพรหมวิหาร 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ 29 วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี
2. วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ 29 วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี

3. วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
 แห่งที่ 29 วัดเขาพระ จังหวัดเพชรบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2545). *การพัฒนาสถานที่ปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27).
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2554). *วิสุทธิมรรค*. สมเด็จพระพุทธจาจารย์ อาจ อาสธมหาเถร แปลและเรียบเรียง. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *มีวัดเป็นร่มฉัตร มีกุฏิเป็นที่สบาย*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง
 เฮ้าส์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2549). *คู่มือการปฏิบัติงาน : การขอตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด*.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.